

UNIwersytet GDAŃSKI
Instytut Psychologii

IN MARI VIA TUA

80-952 Gdańsk, ul. Bażyńskiego 4

+48 58-523-43-80

<http://psychologia.univ.gda.pl>

T.Rostowska@ug.edu.pl

Gdańsk, 10 stycznia 2019

Prof. Dr hab. Teresa Rostowska
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu
Wydział Studiów Społecznych w Gdańsku

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Marii Penkowskiej nt. *Retrospektywna analiza zachowań suicydalnych u dzieci i młodzieży na podstawie materiału zgromadzonego w Klinice Psychiatrii Rozwojowej, Zaburzeń Psychotycznych i Wieku Podeszłego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego-*

napisanej pod kierunkiem dr hab. Bogusława Borysa

GDAŃSK 2018, ss. 151

Problematyka dotycząca zachowań suicydalnych ma charakter interdyscyplinarny i może być rozpatrywana w kontekście różnych dziedzin nauki, w tym przede wszystkim, w kontekście nauk medycznych, prawnych, czy nauk społecznych, do których zaliczana jest psychologia. Zaznaczyć jednak należy, że badacze zajmujący się problematyką samobójstw i reprezentujący daną dziedzinę nauki, starając się wyjaśnić mechanizmy i uwarunkowania decyzji o samobójstwie, zwracać będą uwagę na nieco inne aspekty penetracji poznawczej. Mimo licznych badań prowadzonych w zakresie tej problematyki do chwili obecnej wiele kwestii nie zostało jeszcze ostatecznie wyjaśnionych. Do grupy zagadnień domagających się bardziej wnikliwych analiz i rozstrzygnięć w tym obszarze tematycznym zaliczyć należy psychospołeczne uwarunkowania zachowań suicydalnych u dzieci i młodzieży. Oczekiwania w tym zakresie są coraz większe, gdyż na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się rosnącą tendencję podejmowania prób samobójczych przez osoby będące w stadium adolescencji. Praca doktorska mgr Marii Penkowskiej wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom i z tego względu może być zakwalifikowana do tych opracowań, które starają się rozstrzygać ważne i aktualne problemy społeczne. Podkreślić jednak należy, że aktualność problemów poruszanych w pracy naukowej, to jeden z wielu warunków,

Dziękuję Wydziału Nauk o Zdrowiu

~~16 STY. 2019~~

Wpł. dnia.....

Nr-DNZ/ 30 2019

które winny być spełnione, by można było stwierdzić, że zasługuje ona na ocenę pozytywną. Argumentami przemawiającymi za wartością pracy naukowej są również takie jak: poprawność merytoryczna i strukturalna opracowania, komunikatywność i poprawność pod względem stylistycznym i gramatycznym przekazywanych treści, staranność i wnikliwość przeprowadzonych analiz teoretycznych i empirycznych, zdolności analityczno-syntetyczne autora w zakresie prezentacji wyników badań oraz umiejętność wnioskowania. Z przykrością muszę stwierdzić, że w przekazanej mi do recenzji rozprawie doktorskiej wiele zasygnalizowanych wyżej wymogów, jeżeli zostało spełnionych, to co najwyżej w stopniu dostatecznym.

Oceniana praca ma charakter teoretyczno-empiryczny i obejmuje wstęp, jeden rozdział teoretyczny oraz część empiryczną, do której zaliczyć należy: paragrafy związane z metodologią badań, wyniki badań własnych, wnioski, streszczenie, indeks tabel, rycin i bibliografię.

Dokonując oceny części teoretycznej pracy doktorskiej mgr Marii Penkowskiej pragnę podkreślić, że pod względem merytorycznym nie budzi ona większych zastrzeżeń, a dobór treści zawartych w poszczególnych paragrafach jest właściwy i dobrze koresponduje z tytułem pracy. W kolejnych punktach części teoretycznej ocenianej dysertacji wyjaśnione zostały ważne dla rozpatrywanej problematyki kwestie terminologiczne, dotyczące rozgraniczenia pojęcia samobójstwa i próby samobójczej. W oparciu o analizę literatury przedmiotu, nie tylko polskiej ale także anglojęzycznej, dokonano przeglądu stanowisk ważniejszych autorów zajmujących się problematyką samobójstw w ujęciu historycznym, przedstawiono klasyfikację poglądów na temat samobójstw, wskazano na wyniki badań, które mówią o skali tego zjawiska wśród dzieci i młodzieży w latach 2002 – 2012. W końcowych paragrafach części teoretycznej Doktorantka omówiła także uwarunkowania środowiskowe zachowań suicydalnych, ze wskazaniem na rolę środowiska rodzinnego, szkolnego i rówieśniczego, nie pomijając także kwestii dotyczących profilaktyki zachowań samobójczych. Szkoda jednak, że w tej części pracy Autorka nie poświęciła więcej uwagi specyfice zmian rozwojowych, jakie mają miejsce w okresie dorastania. Uwzględnienie tego typu treści mogłoby okazać się przydatne przy wyjaśnianiu mechanizmów leżących u podłoża zachowań suicydalnych osób będących w okresie adolescencji, szczególnie tych, które mieszczą się w przedziale wiekowym 15-18 lat. Z badań wynika, że w ostatnich latach, właśnie w tej grupie wiekowej obserwuje się wyraźnie tendencję wzrostową, gdy chodzi o zachowania suicydalne. W rozdziale teoretycznym dostrzegam szereg niedociągnięć, wobec których, jako recenzent, nie mogę pozostać obojętna. Przykładem nieprawidłowości, na które należy zwrócić uwagę są, między innymi: błędy natury formalnej i strukturalnej, w tym przede wszystkim: zbyt ogólne, wręcz sygnalnie sformułowane tytuły niektórych paragrafów, brak

jednoznacznie wyodrębnionych rozdziałów, tak w części teoretycznej, jak i empirycznej, niekonsekwencja w zapisie nazwisk cytowanych autorów (miejscami podawane jest wyłącznie nazwisko badacza, na którego Doktorantka się powołuje, innym razem nazwiska cytowanych autorów poprzedza inicjałem imienia np. s. 34, 42,43,44) . Autorka zastosowała również nieprawidłową numerację, którą przypisana poszczególnym częściom pracy i tabelom, a przykładem tego mogą być: *Wstęp*, (s.6) , *Cel pracy (s.54)*, *Problemy badawcze i hipotezy (s.55)*, *Wnioski (s.131)*. *Streszczenie (s.132)*. Nadanie tym częściom pracy numeracji rzymskiej pozwala wnioskować, że Doktorantka potraktowała je jako odrębne rozdziały. Mimo tych uwag krytycznych natury formalnej i strukturalnej część teoretyczną pracy oceniam pozytywnie. Uważam, że treści przedstawione w tym rozdziale mogą stanowić ważny punkt odniesienia dla interpretacji wyników badań prezentowanych w części empirycznej.

Część badawcza pracy oparta została na materiale źródłowym pochodzącym z analizy dokumentacji zgromadzonej w Klinice Psychiatrii Rozwojowej, Zaburzeń Psychotycznych i Wieku Podeszłego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Należy zaznaczyć, że dokumentacja ta dotyczyła wybranej grupy wiekowej, a konkretnie dzieci i młodzieży hospitalizowanych w latach 2002 – 2012 w wyżej wymienionej placówce. W skład części empirycznej recenzowanej pracy doktorskiej, poza dość rozproszonym rozdziałem metodologicznym wchodziły także: rozdział, w którym przedstawiono analizy statystyczne wyników badań własnych, dyskusja wyników, wnioski i streszczenie. W końcowej części pracy zamieszczono także indeks tabel, rycin oraz bibliografię. Wiele moich wątpliwości budzi niewłaściwa struktura rozdziału metodologicznego. Wprawdzie podstawowe jego punktu, takie jak: cel pracy, problemy badawcze i hipotezy, metody badań i analiza uzyskanych wyników, charakterystyka grupy oraz metody analizy statystycznej są w pracy uwzględnione, jednakże nie zostały one ujęte w jednym rozdziale. Zgodnie z wymogami APA, te problemy powinny stanowić kolejne paragrafy w rozdziale, zatytułowanym *Metodologiczne założenia badań własnych*.

Pozytywnie oceniam strukturę rozdziału dotyczącego analizy statystycznej wyników badań własnych. Bogaty ilościowo materiał badawczy przedstawiony w tym rozdziale został prawidłowo pokategoryzowany i przedstawiony w licznych tabelach, co ułatwia czytelnikowi śledzenie toku myślenia Autorki pracy, gdy chodzi o interpretację wyników badań, szkoda tylko, że analiza oraz interpretacja uzyskanych wyników nie została pogłębiona o wymiar jakościowy. Źródłem informacji na temat badanych osób był ustrukturyzowany wywiad kliniczny, który poza informacjami na temat płci i wieku , struktury rodziny i warunków życia osób badanych uwzględniał także wiele istotnych dla problematyki pracy kategorii zmiennych. W

przeprowadzonych analizach statystycznych uwzględniono dane dotyczące problemów zdrowotnych osób badanych i członków ich rodziny; czynniki dotyczące relacji rodzinnych oraz czynniki związane ze środowiskiem szkolnym i rówieśniczym, które sprzyjać mogły kształtowaniu się zachowań suicydalnych badanej młodzieży. Analizę dokumentacji przeprowadzono w odniesieniu do licznej grupy badanych, a konkretnie do 206 osób w wieku 11-18 lat. Stosownie do rozpatrywanych zmiennych Autorka pracy w przeprowadzonej analizie statystycznej uwzględniła rozkłady procentowe oraz podstawowe testy statystycznej istotności tj. chi-kwadrat i test t-Studenta. Wprawdzie wykorzystane metody statystyczne nie należą do bardzo zaawansowanych technik statystycznych, jednak można je uznać za wystarczające i poprawnie dobrane dla weryfikacji zasygnalizowanych w części metodologicznej 6 problemów badawczych. Autorka pracy używa zamiennie takie pojęcia jak: problem badawczy, pytanie badawcze, hipoteza (s.55). Przytoczone w rozdziałach metodologicznym i empirycznym hipotezy badawcze (s. 55; 106-130) nie zostały ujęte w formie zdania twierdzącego, nie zawierają kierunku zależności między zmiennymi, których dotyczą, lecz mają formę opisową. Dla przykładu na str. 106 Autorka pisze, cyt. ...” *Pierwsza hipoteza zakłada zależność liczby prób samobójczych od rytmu roku szkolnego. Oznacza to, że wśród dzieci i młodzieży występuje sezonowość podejmowanych prób samobójczych, a zjawisko to jest zależne od pory roku, która jest z kolei powiązana z rytmem nauki szkolnej i problemami z tym związanymi*”. Z kolei na str. 109 odnośnie hipotezy drugiej możemy przeczytać, cyt. ...” *Druga hipoteza zakłada, że częstość występowania prób samobójczych, a także ich wielorakość zależy od płci*”. Uwaga ta odnosi się także pozostałych hipotez .

Ważną część pracy o charakterze empirycznym stanowi dyskusja wyników. W recenzowanej pracy mgr Maria Penkowska ten rozdział pracy zatytułowała: ***Omówienie wyników i dyskusja***. Należy podkreślić, że tytułu tego rozdziału brakuje w ***Planie pracy*** zamieszczonym na jej początku. Pragnę zauważyć, że w pracach naukowych nie używa się określeń plan pracy lecz spis treści.

Dokonując całościowej oceny niniejszej pracy należy wskazać na jej mocne i słabe strony. Do najważniejszych uchybień w tej pracy należy zaliczyć:

1. brak jednoznacznie wyodrębnionych rozdziałów w części teoretycznej i metodologicznej pracy;
2. nieprawidłowo sformułowane hipotezy badawcze
3. nieprawidłowości w zapisie przypisów dotyczących cytowanych autorów;

4. brak bibliografii na końcu pracy, bowiem zestawu przypisów nie można nazwać bibliografią. Bibliografia to zestawienie cytowanych w pracy artykułów i książek, w której nazwiska autorów usystematyzowane są według porządku alfabetycznego.

Do mocnych stron ocenianej pracy należy zaliczyć:

1. prawidłowe i ciekawe zaprojektowanie badań aktualnych i ważnych ze społecznego punktu widzenia ;
2. wykorzystanie w pracy literatury nie tylko polskiej ale także anglojęzycznej;
3. przeprowadzenie w sposób wnikliwy i poprawny analizy dokumentacji oraz właściwa kategoryzacja zmiennych, co pozwoliło na weryfikację wskazanych w pracy problemów badawczych.
4. Uzyskane w pracy rezultaty badań, tak w wymiarze teoretycznym, jak i empirycznym mają charakter aplikacyjny i stanowią mogą ważne źródło informacji dla lekarzy i terapeutów zajmujących się diagnozowaniem oraz leczeniem osób podejmujących próby samobójcze.

Konkluzja

Dokonując całościowej oceny dysertacja mgr Marii Penkowskiej stwierdzam, że, mimo szeregu uwag krytycznych, głównie o charakterze formalnym i strukturalnym, recenzowana praca spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim zgodnie z Ustawą o Tytułach i Stopniach Naukowych z 2003r **w stopniu dostatecznym**. W związku z powyższym zwracam się do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego z wnioskiem o dopuszczenie mgr Marii Penkowskiej do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim

